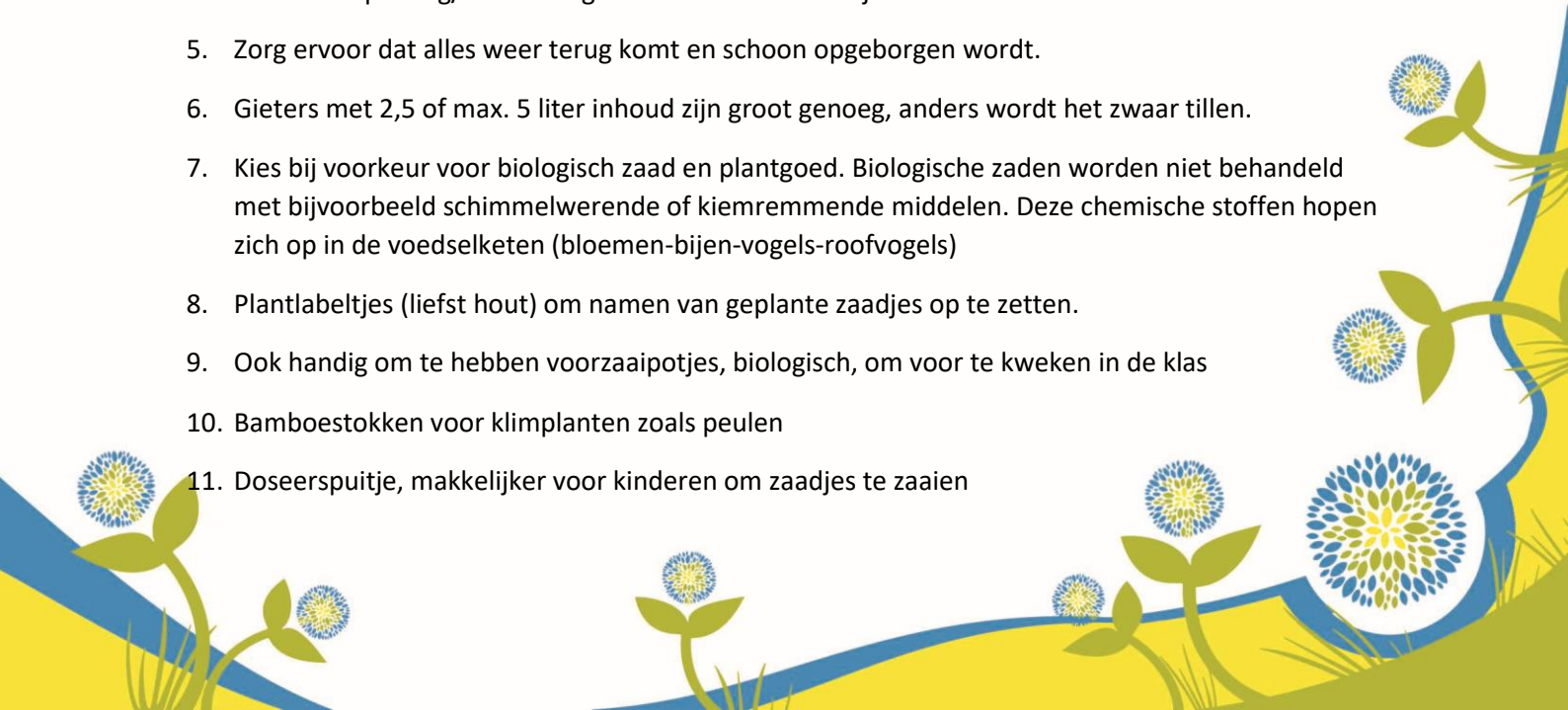
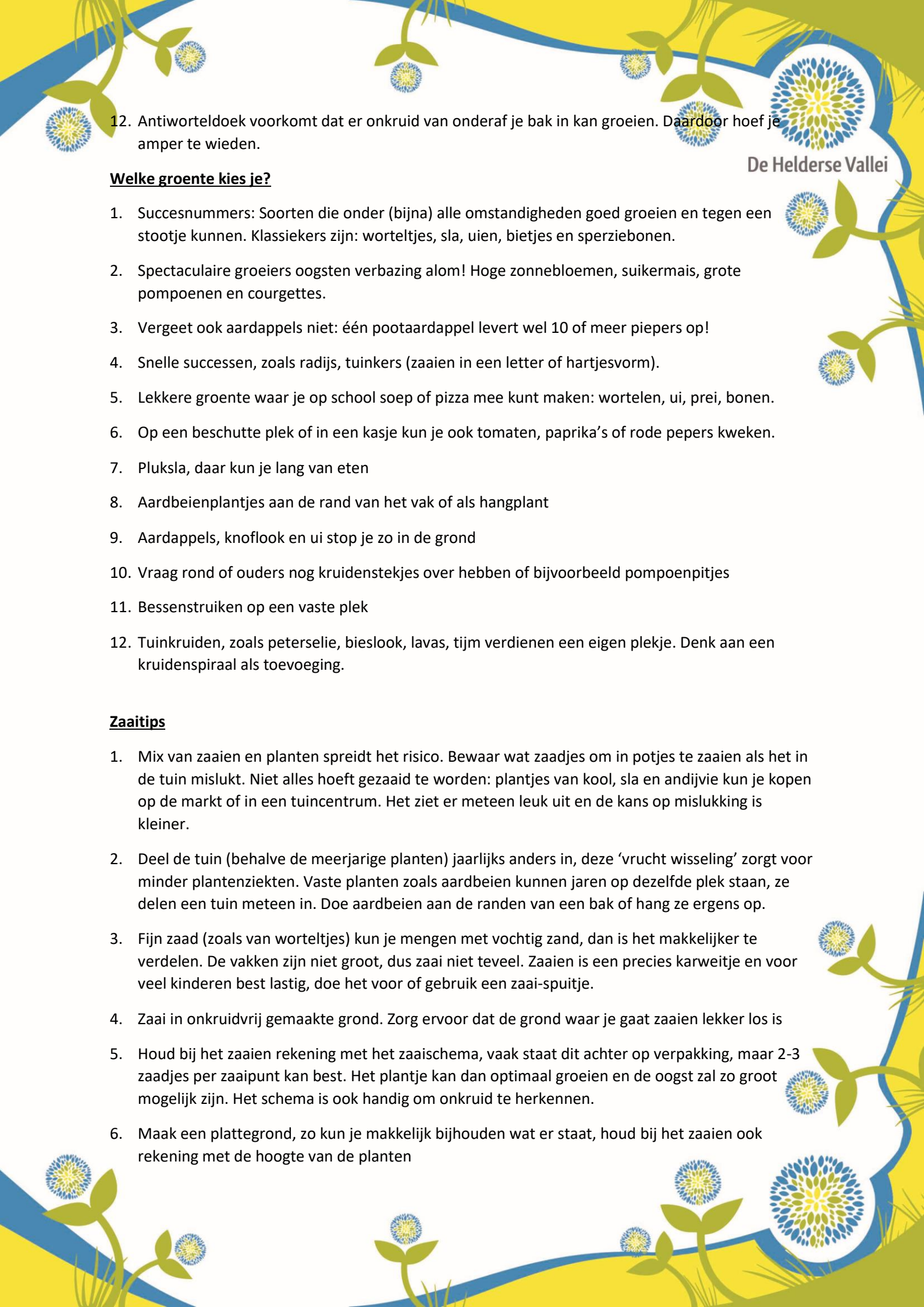

Waar, Wanneer en Hoe?

1. Bakken met 9 vakken van 30 cm van onbehandeld hout
2. Een raster verdeelt je moestuinbak in vakken van 30 bij 30 cm. Het maakt je tuin overzichtelijk en efficiënt en je groentes krijgen precies de ruimte die ze nodig hebben om goed te groeien.
3. Zet ze zo neer dat kinderen overal goed bij kunnen
4. Gebruik het liefst volle 'zwarte' grond met zand maak je het luchtiger.
5. Let op dat er geen regenwater blijft staan, zorg er voor dat het water weg kan lopen door gaatjes in de bodem te boren. Kinderen kunnen helpen met zand en stenen voor een betere doorloop van water.
6. Zoek een rustige plek in de zon (minimaal 6 uur per dag), uit de loop van spelende kinderen
7. Vanaf 1 april tot 1 september, in oktober wintersla of spinazie, wintererwt, winterpostelein, palmkool.
8. Je kunt een bak ook op wieltjes maken, dit moeten dan wel wieltjes zijn van een sterk materiaal.

Materiaal en gereedschap

1. Kies gereedschap dat goed hanteerbaar is voor kinderen. Gebruik liever handgereedschap dan schoffels en harken met een lange steel, daarmee gebeuren eerder ongelukken.
 2. Kies voor kwaliteit; Wat een goed idee is wanneer je krap in budget zit, is om samen te doen met gereedschap. Het samen aanschaffen van de gereedschap kan een goede oplossing zijn. Hiermee kun je flink wat geld besparen en daarbij ben je er zeker van dat je de juiste gereedschap in huis hebt.
 3. Kies voor doe-het-zelf oplossing en hergebruik materialen zoals grote pet-flessen om gieters van te maken en yoghurtemmers als afval Emmertjes.
 4. Hoe is de opdeling/afscheiding? Kan ook met natuurlijke materialen.
 5. Zorg ervoor dat alles weer terug komt en schoon opgeborgen wordt.
 6. Gieters met 2,5 of max. 5 liter inhoud zijn groot genoeg, anders wordt het zwaar tillen.
 7. Kies bij voorkeur voor biologisch zaad en plantgoed. Biologische zaden worden niet behandeld met bijvoorbeeld schimmelwerende of kiemremmende middelen. Deze chemische stoffen hopen zich op in de voedselketen (bloemen-bijen-vogels-roofvogels)
 8. Plantlabeltjes (liefst hout) om namen van geplante zaadjes op te zetten.
 9. Ook handig om te hebben voorzaaipotjes, biologisch, om voor te kweken in de klas
 10. Bamboestokken voor klimplanten zoals peulen
 11. Doseerspuitje, makkelijker voor kinderen om zaadjes te zaaien
-

-
12. Antiworteldoek voorkomt dat er onkruid van onderaf je bak in kan groeien. Daardoor hoef je amper te wieden.

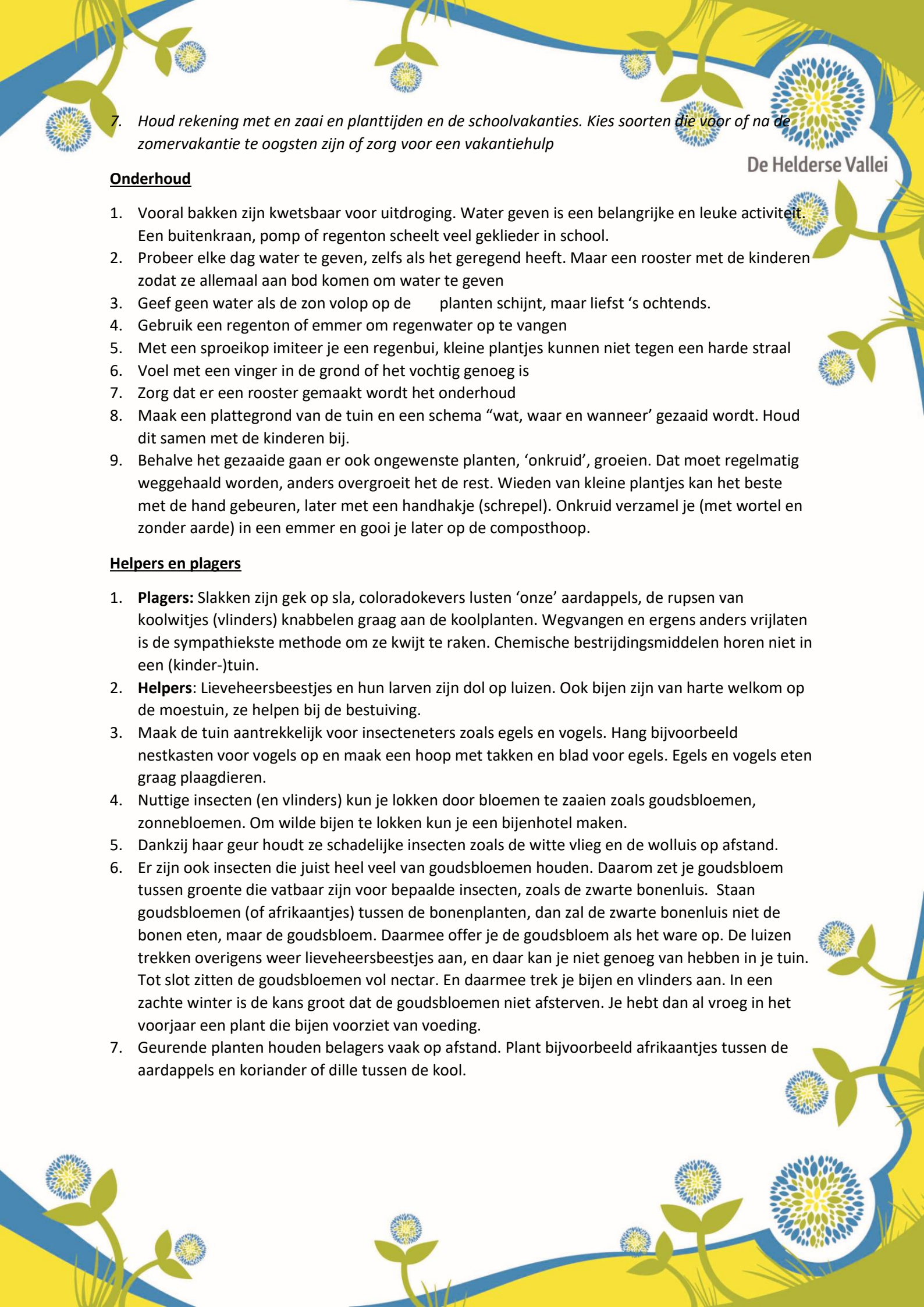
De Helderse Vallei

Welke groente kies je?

1. Succesnummers: Soorten die onder (bijna) alle omstandigheden goed groeien en tegen een stootje kunnen. Klassiekers zijn: worteltjes, sla, uien, bietjes en sperziebonen.
2. Spectaculaire groeiers oogsten verbazing alom! Hoge zonnebloemen, suikermais, grote pompoenen en courgettes.
3. Vergeet ook aardappels niet: één pootaardappel levert wel 10 of meer piepers op!
4. Snelle successen, zoals radijs, tuinkers (zaaien in een letter of hartjesvorm).
5. Lekkere groente waar je op school soep of pizza mee kunt maken: wortelen, ui, prei, bonen.
6. Op een beschutte plek of in een kasje kun je ook tomaten, paprika's of rode pepers kweken.
7. Pluksla, daar kun je lang van eten
8. Aardbeienplantjes aan de rand van het vak of als hangplant
9. Aardappels, knoflook en ui stop je zo in de grond
10. Vraag rond of ouders nog kruidenstekjes over hebben of bijvoorbeeld pompoenpitjes
11. Bessenstruiken op een vaste plek
12. Tuinkruiden, zoals peterselie, bieslook, lavas, tijm verdienen een eigen plekje. Denk aan een kruidenspiraal als toevoeging.

Zaaitips

1. Mix van zaaien en planten spreidt het risico. Bewaar wat zaadjes om in potjes te zaaien als het in de tuin mislukt. Niet alles hoeft gezaaid te worden: plantjes van kool, sla en andijvie kun je kopen op de markt of in een tuincentrum. Het ziet er meteen leuk uit en de kans op mislukking is kleiner.
2. Deel de tuin (behalve de meerjarige planten) jaarlijks anders in, deze 'vrucht wisseling' zorgt voor minder plantenziekten. Vaste planten zoals aardbeien kunnen jaren op dezelfde plek staan, ze delen een tuin meteen in. Doe aardbeien aan de randen van een bak of hang ze ergens op.
3. Fijn zaad (zoals van worteltjes) kun je mengen met vochtig zand, dan is het makkelijker te verdelen. De vakken zijn niet groot, dus zaai niet teveel. Zaaien is een precies karweitje en voor veel kinderen best lastig, doe het voor of gebruik een zaai-spuitje.
4. Zaai in onkruidvrij gemaakte grond. Zorg ervoor dat de grond waar je gaat zaaien lekker los is
5. Houd bij het zaaien rekening met het zaaischema, vaak staat dit achter op verpakking, maar 2-3 zaadjes per zaaipunt kan best. Het plantje kan dan optimaal groeien en de oogst zal zo groot mogelijk zijn. Het schema is ook handig om onkruid te herkennen.
6. Maak een plattegrond, zo kun je makkelijk bijhouden wat er staat, houd bij het zaaien ook rekening met de hoogte van de planten

-
7. *Houd rekening met en zaai en planttijden en de schoolvakanties. Kies soorten die voor of na de zomervakantie te oogsten zijn of zorg voor een vakantiehelp*

De Helderse Vallei

Onderhoud

1. Vooral bakken zijn kwetsbaar voor uitdroging. Water geven is een belangrijke en leuke activiteit. Een buitenkraan, pomp of regenton scheelt veel geklieder in school.
2. Probeer elke dag water te geven, zelfs als het geregend heeft. Maar een rooster met de kinderen zodat ze allemaal aan bod komen om water te geven
3. Geef geen water als de zon volop op de planten schijnt, maar liefst 's ochtends.
4. Gebruik een regenton of emmer om regenwater op te vangen
5. Met een sproeikop imiteer je een regenbui, kleine plantjes kunnen niet tegen een harde straal
6. Voel met een vinger in de grond of het vochtig genoeg is
7. Zorg dat er een rooster gemaakt wordt het onderhoud
8. Maak een plattegrond van de tuin en een schema "wat, waar en wanneer" gezaaid wordt. Houd dit samen met de kinderen bij.
9. Behalve het gezaaide gaan er ook ongewenste planten, 'onkruid', groeien. Dat moet regelmatig weggehaald worden, anders overgroeit het de rest. Wieden van kleine plantjes kan het beste met de hand gebeuren, later met een handhakje (schrepel). Onkruid verzamel je (met wortel en zonder aarde) in een emmer en gooi je later op de composthoop.

Helpers en plagers

1. **Plagers:** Slakken zijn gek op sla, coloradokevers lusten 'onze' aardappels, de rupsen van koolwitjes (vlinders) knabbelen graag aan de koolplanten. Wegvangen en ergens anders vrijlaten is de sympathiekste methode om ze kwijt te raken. Chemische bestrijdingsmiddelen horen niet in een (kinder-)tuin.
2. **Helpers:** Lieveheersbeestjes en hun larven zijn dol op luizen. Ook bijen zijn van harte welkom op de moestuin, ze helpen bij de bestuiving.
3. Maak de tuin aantrekkelijk voor insectenetters zoals egels en vogels. Hang bijvoorbeeld nestkasten voor vogels op en maak een hoop met takken en blad voor egels. Egels en vogels eten graag plaagdieren.
4. Nuttige insecten (en vlinders) kun je lokken door bloemen te zaaien zoals goudsbloemen, zonnebloemen. Om wilde bijen te lokken kun je een bijenhotel maken.
5. Dankzij haar geur houdt ze schadelijke insecten zoals de witte vlieg en de wolluis op afstand.
6. Er zijn ook insecten die juist heel veel van goudsbloemen houden. Daarom zet je goudsbloem tussen groente die vatbaar zijn voor bepaalde insecten, zoals de zwarte bonenluis. Staan goudsbloemen (of afrikaantjes) tussen de bonenplanten, dan zal de zwarte bonenluis niet de bonen eten, maar de goudsbloem. Daarmee offer je de goudsbloem als het ware op. De luizen trekken overigens weer lieveheersbeestjes aan, en daar kan je niet genoeg van hebben in je tuin. Tot slot zitten de goudsbloemen vol nectar. En daarmee trek je bijen en vlinders aan. In een zachte winter is de kans groot dat de goudsbloemen niet afsterven. Je hebt dan al vroeg in het voorjaar een plant die bijen voorziet van voeding.
7. Geurende planten houden belagers vaak op afstand. Plant bijvoorbeeld afrikaantjes tussen de aardappels en koriander of dille tussen de kool.

Oogst

1. Op school verwerken (salade, soep, kruidenboter, jam).
2. Mee naar huis geven, samen met lekkere recepten.
3. Op het schoolplein verkopen in een groentekraam. Kinderen worden zich meteen bewust van de waarde van hun groente. Van het geld kunnen weer zaden worden gekocht
4. Modderige groente met beestjes wordt thuis vaak weggegooid, geef daarom redelijk schone groente mee
5. Vier een oogstfeest als er veel te oogsten valt (meestal kort voor en na de zomervakantie)

Groen, groener, groenst

1. Schoolplein vergroenen; denk aan natuurlijk spelen en natuureducatie. Het verhoogt de schoonheid van het schoolterrein, daagt kinderen uit tot veel diverser spel en biedt een omgeving voor buitenactiviteiten.
2. Denk ook wormenhotel, vlinderkast, egelverblijf
3. Themakisten van de Helderse Vallei:
 - a. pluche knuffels (om te gebruiken voor verhaaltjes) aardbeien, broccoli, slakken, vlinders, bijen, lieveheersbeestjes.
 - b. Boeken – voorleesboeken, woordboeken
 - c. Zoekkaarten (bodemdieren, spinnen, vogels, slakken, vlinders)
 - d. Loeppotjes